

.....

Indien er sprake is van verschillende alternatieven, komt er een moment waarop deze gewogen moeten worden aan de hand van bepaalde criteria. Het gaat er daarbij niet primair om onmiddellijk "het beste" alternatief te vinden. Dat zal meestal moeilijk gaan omdat we zelden over eenduidige doelstellingen en beoordelingscriteria beschikken. Verschillende partijen hechten vaak verschillende waarden aan elementen van een voorstel.

Een voorbeeld:

Bij de keuze van hoe men naar zijn werk reist kan de ene persoon de voorkeur geven aan de kosten, terwijl de andere persoon de voorkeur geeft aan de tijd die met het reizen gemoeid is. Een afweging tussen deze en andere belangen kan leiden tot het toekennen van een gewicht aan verschillende criteria.

Er zijn evaluatie-methoden die ons in staat stellen rekening te houden met een verschillende weging van criteria. De bekendste is de multi-criteria analyse. Daarbij worden de alternatieven afgewogen tegen verschillende sets van criteria. Wat we dan bereiken is niet de aanwijzing van hét beste alternatief. Beter scorende alternatieven, middenmoters en overwegend slechtere alternatieven worden met de multi-criteria analyse gevonden. Het kan best voorkomen dat het schijnbaar meest aantrekkelijke alternatief (hoge scores op de meeste criteria) op één criterium (bijvoorbeeld kosten!) zo laag scoort dat we toch eerst andere alternatieven verder gaan bekijken.

Waar het bij vergelijken vooral om gaat, is het elimineren van de in vele opzichten slecht scorende alternatieven! Het vergelijken van alternatieven, die zijn opgebouwd uit een groot aantal keuzes, wordt al snel een bewerkelijk karwei. Door een multi-criteria analyse worden de varianten gewogen en gerangschikt.

Als fictief voorbeeld wordt aan de hand van een multi-criteria analyse het antwoord op bovenstaande vraag (hoe reist men naar zijn werk) bepaald. Daarbij kan in dit voorbeeld gekozen worden tussen het openbaar vervoer, de fiets, de auto of carpoolen.

Allereerst zijn de verschillende aspecten waaraan de vraag getoetst kan worden, bepaald: kosten tijd, comfort en flexibiliteit, alsmede de verschillende scores.

Tabel C-1
Aspecten en bepalen scores

	Gewichtenset		O.V.	Fiets	Auto	Carpoolen
	Voorkeur Kosten	Voorkeur Tijd				
Kosten			2	1	4	3
Tijd			3	4	1	2
Comfort			3	4	1	2
Flexibiliteit			3	2	1	4
TOTAAL						

Daarna zijn wegingsfactoren voor de verschillende aspecten bepaald.

Tabel C-2
Toevoegen gewichtensets

	Gewichtenset		O.V.	Fiets	Auto	Carpoolen
	Voorkeur Kosten	Voorkeur Tijd				
Kosten	40 %	20 %	2	1	4	3
Tijd	20 %	40 %	3	4	1	2
Comfort	20 %	20 %	3	4	1	2
Flexibiliteit	20 %	20 %	3	2	1	4
TOTAAL	100 %	100 %				

Tot slot zijn de scores vermenigvuldigd met de gewichten en opgeteld. Hierdoor ontstaat onderstaande 2 tabellen.

Tabel C-3
Resultaat gewichtenset 'Kosten'

	Gewichtenset		O.V.	Fiets	Auto	Carpoolen
	Voorkeur Kosten	Voorkeur Tijd				
Kosten	40 %		80	40	160	120
Tijd	20 %		60	80	20	40
Comfort	20 %		60	80	20	40
Flexibiliteit	20 %		60	40	20	80
TOTAAL	100 %		260	240	220	280

Tabel C-4
Resultaat gewichtenset 'Tijd'

	Gewichtenset		O.V.	Fiets	Auto	Carpoolen
	Voorkeur Kosten	Voorkeur Tijd				
Kosten		20 %	40	20	80	60
Tijd		40 %	120	160	40	80
Comfort		20 %	60	80	20	40
Flexibiliteit		20 %	60	40	20	80
TOTAAL		100 %	280	300	160	260

Uit bovenstaande exercitie kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- Alhoewel bij de gewichtenset 'kosten' het aspect kosten 40 % gekregen heeft, komt toch het alternatief auto (met de laagste score) als beste uit de bus. Dit wordt veroorzaakt door de goede scores (een 1) die dit alternatief heeft bij de andere drie aspecten. Gezond verstand is daarom minstens zo belangrijk bij de uiteindelijke keuze

-
- De conclusie moet hier dan ook luiden dat ondanks deze vertekening de fiets het goedkoopste vervoermiddel is.
 - Bij de gewichtenset 'tijd' scoort het alternatief auto als beste, wat gevoelsmatig klopt.
 - Het bovenstaande toont eens te meer aan dat de methode niet meer is dan een hulpmiddel om een gevoel te krijgen hoe de verschillende varianten ten opzichte van elkaar scoren. De getallen geven hiervoor een indicatie. Meer waarde mag hieraan niet gegeven worden. Daarnaast kunnen ze aanleiding zijn voor eindeloze discussies.
 - Bij het afwegen van uitvoeringsvarianten is een gevoel voor bestuurlijke verhoudingen minstens zo belangrijk bij de uiteindelijke keuze.
 - De methode is manipuleerbaar: door het variëren met de wegingsfactoren kan toegewerkt worden naar de variant die men als beste uit de bus wil laten komen. Reden waarom deze vooraf vastgesteld dienen te worden. Bij het bespreken van de resultaten achteraf zal er dan ook vaak discussie ontstaan over de gehanteerde wegingsfactoren